

सुलभ-ज्योतिष-मार्तण्डः

भारतीयमासाः षट् ऋतवश्च
(Indian months and 6 seasons)

वसन्तःमीने मेषे च सूर्ये
(Feb 19 - Apr 20)**ग्रीष्मः**वृषे मिथुने च सूर्ये
(Apr 21 - Jun 21)**वर्षा**कर्के सिंहे च सूर्ये
(Jun 22 - Aug 23)**चैत्रः**
मधुः**वैशाखः**
माधवः**ज्येष्ठः**
शुक्रः**आषाढः**
शुचिः**श्रावणः**
नभस्**भाद्रपदः**
नभस्य**शरत्**कन्यायां तुलायां च सूर्ये
(Aug 24 - Oct 23)**हेमन्तः**वृश्चिके धनौ च सूर्ये
(Oct 24 - Dec 21)**शिशिरः**मकरे कुम्भे च सूर्ये
(Dec 22 - Feb 18)**आश्वयुजः**
इषः**कार्तिकः**
ऊर्जः**मार्गशीर्षः**
सहः**पुष्यः**
सहस्य**माघः**
तपः**फाल्गुणः**
तपस्य

मृगादिराशिद्वयभानुभोगात् षट्कं ऋतूनां शिशिरो वसन्तः।
ग्रीष्मश्च वर्षा शरदश्च तद्व्येमन्तनामा कथितोऽत्र षष्ठः॥।
मानसागरी, ऋतुज्ञानम्, श्लोकः 9

मधुश्च माधवश्च शुक्रश्च शुचिश्च नभश्च
नभस्यश्चेष्टचोर्जश्च सहश्च सहस्यश्च
तपस्यश्चोपयामगृहीतोऽसि स सर्वोस्य हस्पत्याय त्वा॥।
तैत्तिरीयसंहिता, ९.४.९४

डॉ. मनोजश्रीमालः, सहायकाचार्यः (ज्योतिषविभागः), केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, एकलव्यपरिसरः, अगरतला। दूरभाषः 8894646447